

POSTANOWIENIE

Dnia 9 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania F. Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Nowym Sączu
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 listopada 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 14 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 1923/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 1923/20 Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację odwołującego się F. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 17 czerwca 2020 r., sygn. akt VII U 5077/19, którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Nowym Sączu z 18 czerwca 2019 r.

Decyzją z 18 czerwca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Nowym Sączu odmówił ubezpieczonemu F. Z. prawa do emerytury pomostowej.

Od powyższej decyzji odwołał się ubezpieczony wnosząc o jej uchylenie w całości i przyznanie mu emerytury pomostowej zgodnie z wnioskiem. Jak wyjaśnił ubezpieczony, w spornym okresie wykonywał prace wymienione w poz. 22 i 23 załącznika nr 1 do ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924 ze zm.).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie w całości.

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z 17 czerwca 2020 r., sygn. akt VII U 5077/19 oddalił odwołanie.

Apelację wyroku Sądu Okręgowego wniósł odwołujący się, zarzucając mu niezastosowanie postanowień i treści Układu Zbiorowego Pracy dla Rybaków Morskich nr 42, Warszawa 17-01-1975 r., wydanego przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej, Zarząd Główny Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców oraz naruszenie art. 4 i art. 49 w zw. z załącznikiem nr 1 pkt 22 ustawy o emeryturach pomostowych; art. 233 § 1 k.p.c.; art. 232 k.p.c. oraz błąd w ustaleniach faktycznych.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną.

Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe w zakresie zaoferowanym przez strony procesu, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił też istotnych uchybień w zakresie ustalonych faktów, które mogłyby uzasadnić ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia. Sąd Apelacyjny zasadniczo podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, z których wynikało, że ubezpieczony nie posiadał 10 lat pracy jako rybak morski w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 lit. „b” ustawy o emeryturach pomostowych w zw. z poz. 22 załącznika nr 1 do tej ustawy.

Ponadto, zdaniem Sądu odwoławczego, Sąd pierwszej instancji nie naruszył art. 232 k.p.c. Do postępowania odrębnego z zakresu ubezpieczeń społecznych w zakresie postępowania dowodowego ma zastosowanie - bez żadnych ograniczeń - reguła wynikająca z 232 k.p.c., obowiązuje więc zasada kontradyktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń przez stronę. Wydanie decyzji przez organ rentowy w postępowaniu administracyjnym nie zwalnia od udowodnienia przed sądem jej podstawy faktycznej, zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu wynikającą z art. 6 k.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2021 r., II USK 134/21, LEX nr 3266705). Naruszenie przez sąd art. 232 zdanie drugie k.p.c. może mieć miejsce tylko wyjątkowo, jeżeli z materiałów sprawy wynika, że dopuszczenie z urzędu dowodów było szczególnie uzasadnione lub oczywiste. Zaniechanie przez sąd

dopuszczenia dowodu z urzędu może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, jeżeli w wyniku tego zaniechania nie zostały wyjaśnione wszystkie okoliczności sporne, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z 17 listopada 2020 r., III PK 212/19, LEX nr 3144403). Taka sytuacja, w ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie nie miała miejsca.

Z art. 5 k.p.c. i art. 212 § 2 k.p.c. nie wynika powinność sądu o charakterze ogólnego obowiązku udzielania w każdym wypadku pouczeń osobom stającym przed sądem, tylko dlatego, że występują bez profesjonalnego pełnomocnika. Udzielenie pouczenia zależy od oceny i uznania sądu uwiarygodnionego konkretną sytuacją procesową i staje się powinnością sądu tylko w sytuacjach zupełnie wyjątkowych, kiedy zachodzi potrzeba zapobieżenia nierówności podmiotów toczącego się postępowania, a więc wówczas, gdy strona z uwagi na swoją nieporadność i stopień skomplikowania sprawy nie jest w stanie zrozumieć istoty prowadzonego postępowania i podjąć w związku z tym stosownych czynności procesowych (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lutego 2021 r., I USK 89/21, LEX nr 3122707).

Sąd pierwszej instancji prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe w zakresie zaoferowanym przez strony, wszystkie okoliczności sporne zostały wyjaśnione, ubezpieczony był czynną stroną w procesie, składał odpowiednie dokumenty, pisał pisma procesowe, nie wnosił o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, zatem nie doszło do naruszenia art. 232 k.p.c. poprzez nienależyte realizowanie obowiązku działania sądu z urzędu.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, zarzuty apelacji okazały się nieskuteczne i wynikało z nich, że apelujący nie dostrzega różnicy pomiędzy ogólnym stażem ubezpieczeniowym (okresami ubezpieczenia) a stażem pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczony (ur. [...] 1961 r.) w okresie od 11 listopada 1983 r. do 30 kwietnia 2001 r. był zatrudniony w P [...]. w S. Okres ten został w całości zaliczony przez organ rentowy do ogólnego stażu ubezpieczeniowego i pozwany go nie kwestionował. Słusznie natomiast Sąd pierwszej instancji stwierdził, że brak jest podstaw, aby cały ten okres zatrudnienia został ubezpieczonemu zaliczony do stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych, skoro tylko przez

część tego okresu ubezpieczony pracował jako rybak w szczególnych warunkach środowiska pracy, czyli na wodzie, a w pozostałym okresie wykonywał prace rybackie na lądzie. Zgodnie z wykładnią art. 3 ust. 1 w zw. z art. 3 ust. 2, do stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych można zaliczyć ubezpieczonemu wyłącznie okresy zatrudnienia w P. w S., kiedy wykonywał prace rybaka na wodzie, zatem - tak jak przyjął to Sąd pierwszej instancji - okresy kiedy przebywał w rejsach wpisany na listę członków załogi.

Z tych przyczyn zbędnym było uzupełnianie materiału dowodowego w zakresie wskazanym w apelacji. Załączony do apelacji Układ Zbiorowy Pracy dla Rybaków Morskich regulował zasady zatrudniania, czas pracy, wynagrodzenie w zakładzie pracy ubezpieczonego i dotyczył zatrudnienia jako okresu składkowego z ogólnego stażu pracy. Apelujący powołał się na ww. Układ, ponieważ wskazano w nim, że marynarz/rybak także na lądzie wykonuje pracę, co nie było w sprawie sporne. Przede wszystkim nie było to okolicznością istotną dla rozstrzygnięcia w świetle zaprezentowanej wyżej wykładni. Z tych przyczyn zbędnym było również przesłuchiwanie zawnioskowanych świadków, skoro z prawidłowych ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że ubezpieczony jako rybak na morzu nie przepracował 10 lat. Dlatego, na zasadzie art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c., Sąd odwoławczy pominął te dowody.

Argumentacja apelującego odwołująca się do orzecznictwa sądowego dotycząca dobrowolnego opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne u armatora zagranicznego jest nietrafna, już tylko z tego względu, że pracodawca ubezpieczonego był armatorem polskim. Nadto okres sporny został ubezpieczonemu zaliczony w całości do ogólnego stażu ubezpieczeniowego, a spór - na etapie apelacji - dotyczył wyłącznie kwalifikacji pracy ubezpieczonego na lądzie jako pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych.

Reasumując, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy prawidłowo z całego okresu zatrudnienia ubezpieczonego w P. w S uwzględnił mu do stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych jedynie okresy jego zamustrowania u pracodawcy na statkach. Uzupełniając stan

faktyczny w tym zakresie Sąd drugiej instancji uznał jedynie, że Sąd pierwszej instancji nietrafnie pominął okres od 19 lipca 1986 r. do listopada 1986 r. z uwagi na brak daty dziennej wymustrowania w książeczce żeglarskiej ubezpieczonego. W aktach sprawy znajduje się karta osobowa z przebiegiem zatrudnienia ubezpieczonego, z której wynika, że był on zamustrowany na statku K. w okresie od 20 lipca 1986 r. do 28 listopada 1986 r., zatem okres ten również należało skarżącemu uwzględnić do stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych. Powyższe nie miało jednakże wpływu na prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, gdyż po dodaniu ww. okresu (4 miesiące 10 dni) do stażu pracy w warunkach szczególnych ustalonego przez ten Sąd (8 lat i 8 miesięcy) ubezpieczony nie posiada 10 lat pracy w warunkach szczególnych jako rybak morski, wskazanej pod poz. 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych - wykonywanej na wodzie.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną odwołujący się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawie przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że skarga jest oczywiście uzasadniona, gdyż:

1) w niniejszej sprawie doszło do oczywistego i rażącego naruszenia przepisów postępowania, co skutkowało wydaniem oczywiście nieprawidłowego orzeczenia gdyż - sporządzone przez Sąd Apelacyjny uzasadnienie uniemożliwia przeprowadzenie oceny kasacyjnej zaskarżonego wyroku, gdyż Sąd drugiej instancji nie ustosunkował się do zarzutów wskazanych w punkcie I skargi kasacyjnej, a jednocześnie brak jest jakichkolwiek podstaw do wyłączenia z okresu korzystania przez pracownika zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy, z należnych mu w oparciu o obowiązujące przepisy prawa uprawnień pracowniczych – urlopu wypoczynkowego oraz urlopu dodatkowego/urlopu wyrównawczego czy dodatkowych dni wolnych z tytułu pracy pond dobowe i tygodniowe normy czasu pracy - z okresu pracy (stażu pracy) w szczególnych warunkach;

2) Sąd Apelacyjny dokonując wykładni art. 3 ust. 4 ustawy o emeryturach pomostowych i stosując ustawę o emeryturach pomostowych całkowicie pominął

art. 12 ustawy o emeryturach pomostowych, który jednoznacznie wskazuje, jakie okresy podlegają odliczeniu od okresu pracy w szczególnych warunkach, a w konsekwencji samodzielnie, bez podstawy prawnej, dokonał *de facto* odliczeń innych, niż wskazane w art. 12 ustawy o emeryturach pomostowych okresów występujących w okresie zatrudnienia i w oparciu o ten nie znajdujący oparcia w przepisach katalog odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na niespełnienie przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi

różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów, a zatem nie sposób uznać, aby skarga kasacyjna była oczywiście uzasadniona. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zaskarżony wyrok jak najbardziej poddaje się kontroli kasacyjnej, zaś Sąd odwoławczy nie pominął żadnych zarzutów apelacji. Podkreślić, że sąd drugiej instancji nie ma obowiązku przytaczać każdego z zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej, wystarczy, że odniesie się do nich w taki sposób, żeby wynikało z tego, że rozważył on podniesione zarzuty i dokonał ich oceny. Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Sąd drugiej instancji wyjaśnił, dlaczego nie zaliczył okresów wymustrowania ze statków rybackich (bez względu na przyczynę tego wymustrowania) do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach, a zatem skarżący poznał powody, dla których Sądy *meriti* uznały, że okresy wykonywania pracy rybaka na lądzie (takie, jak choćby okresy urlopów wypoczynkowych) nie są zaliczane do pracy w szczególnych warunkach.

Jeżeli chodzi o zarzut naruszenia art. 12 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez jego pominięcie, to zarzut ten nie ma w niniejszej sprawie

sensu, bowiem przepis ten nie miał zastosowania w stanie faktycznym niniejszej sprawy i słusznie został przez Sąd drugiej instancji pominięty. Należy zauważyć, że Sąd Apelacyjny dokonał wykładni definicji „pracy w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze” i na tej podstawie stwierdził, że w definicję tę wpisują się wyłącznie okresy faktycznego wykonywania pracy na morzu, a nie przebywania na lądzie. W orzecnictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że dla uznania, że praca jest wykonywana w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie wystarcza określenie w umowie o pracę, że pracownik został zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na konkretnym stanowisku, z zajmowaniem którego związana jest jedynie (potencjalna) konieczność wykonywania prac wymienionych w wykazach stanowiących załączniki nr 1 i nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, ale niezbędne jest, aby prace takie rzeczywiście wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy, to jest codziennie i przez całą przewidzianą dla niego dniówkę roboczą (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2022 r., III USK 517/21, LEX nr 3482555). W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji nie rozszerzał w żaden sposób katalogu okresów wyłączonych z wykonywania pracy w szczególnych warunkach, określonych w art. 12 ustawy o emeryturach pomostowych, a jedynie stwierdził, że okresy wykonywania pracy na lądzie w ogóle nie stanowią pracy w szczególnych warunkach, bowiem nie wpisują się w definicję tej pracy.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.

[KK]

[ał]

